

Krisepakkene der de rike fikk mest

SKUP-metoderapport 2024

Tittel på prosjektet: Krisepakkene der de rike fikk mest

Innsendere: Fredrik Kampevoll, Hannah Amanda Hansen, Thomas Ianke, Sophie Lorch-Falch og Karoline Johannessen Litland.

Publisert: Første sak publisert 3. februar 2021. Arbeidet foregår fortsatt.

Kontaktperson:er

Fredrik Kampevoll, 417 67 111, fredrik.kampevoll@nrk.no

Kyrre Nakkim, 916 07 122, kyrre.nakkim@nrk.no

Lars A Kristiansen, 976 70 228, lars.kristiansen@nrk.no

Redaktør:

Marius Tetlie, 901 44 320, marius.tetlie@nrk.no

Organisering: Arbeidet har vært et samarbeid mellom Gravegruppa og Økonomi- og politikkredaksjonen i Nyhetsdivisjonen og Undersøkende redaksjon i NRK Vestland.

Oslo, 15.januar 2024

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	1
1.1 ORGANISERING OG METODE	2
2.0 KRISEPAKKE: STRØMSTØTTEN TIL HUSHOLDNINGENE	2
2.1 FORESPØRSLER KAN GI MER ENN INNSYN	2
2.2 DATABEHANDLING MED CHATGPT	3
2.3 REGRESJONSANALYSE – SAMMENHENGER I STORE DATASETT	4
2.3.1 Statistikkmetode 1: Minste kvadraters metode	5
2.3.2 Statistikkmetode 2: Paneldataanalyse	6
2.3.3 Case når tallene ikke strekker til	7
2.4 REAKSJONER: FORSLAG I STORTINGET OG EVALUERING	7
3.0 KRISEPAKKE: STRØMSTØTTE TIL NÆRINGSLIVET	7
3.1 METODER FOR INNSAMLING AV REGNSKAPSDATA	7
3.2 FUNN: GIKK MED OVERSKUDD OG BRØT FORBUD	9
3.2.1 Metode: <i>Imøtegåelse som kvalitetskontroll</i>	10
3.3 REAKSJONER: STRAM PENGEBOK	10
3.4 OPPDAGELSE: KRAFTKREVENDE INDUSTRI OG KRAVENE OM STRØMSTØTTE	11
3.4.1 <i>Spissing av metode</i>	11
3.4.2 <i>Analyser av 3,6 millioner regnskap</i>	12
3.4.3 <i>Kommenterte ikke, gikk til lokalavisen</i>	13
4.0 KRISEPAKKE: OLJESKATTEPAKKEN	13
4.1 METODE: ÅPENHETSLOVEN	14
4.1.1 <i>Forbrukertilsynet behandlet ikke klage</i>	14
4.2 METODE: INTERVJUFORESPØRSEL GA TALLENE	15
4.3 REAKSJONER: TOK SELVKRITIKK	16
5.0 KRISEPAKKE: KORONAKOMPENSASJONSORDNINGEN	16
5.1 SAMMENSLÅING TIL KONSERN	16
5.2 METODE: EKSTERNE BEREGNINGER	17
5.3 UTLEIERNE SOM KUNNE SKAFFET SEG LÅN	17
5.3.1 <i>Metode: Søk i webarkiv</i>	18
5.3.2 <i>Kilder i bransjen</i>	18
5.4 REAKSJONER: STRAMMET INN	19
6.0 KONSEKVENSER	19
7.0 VEDLEGG	21

1.0 Innledning

“Vi kan ikke sette statskassa på fortauet og håpe på at ikke alle forsyner seg.” - Hans-Christian Gabrielsen, daværende LO-sjef.

På tre år brukte politikerne over 100 milliarder på ulike kriseordninger. Tross advarsler fra forskere og byråkrati, var det de rikeste, særinteressene og bedrifter med overskudd som stakk av med de største summene, har NRK avdekket.

Samtidig som en rekke krisepakker er vedtatt, har inflasjonen steget til høyeste nivå siden 80-tallet. Konkurstallene og arbeidsledigheten har havnet under det historiske snittet. Dette er klare tegn på at økonomien har blitt overopphetet av for mye penger i omløp. Det er rimelig å anta at krisepengene har forstyrret markedet, slik man også har sett etter krisepakkene som ble rullet ut i USA og EU i årene etter 2020. Ut fra dette, stilte vi følgende spørsmål:

Hvem fikk krisepengene, og hvor stor krise var det egentlig for dem som fikk statsstøtte?

Med utgangspunkt i dette, har NRK avdekket:

- Dess mer folk tjente, jo mer fikk de i strømstøtte, og jo mindre sparte de på strømmen.
- Når strømstøtten har blitt mer gunstig, så har husholdningene spart mindre på strømmen.
- 1,8 av de 2,8 milliardene som skulle hjelpe de mest utsatte bedriftene i strømpriskrisen, gikk til bedrifter med overskudd.
- Inntil 170 bedrifter brøt i 2022 utbytteforbudet i strømstøtteordningen til næringslivet.
- Samtidig som Norsk Industri og flere bedrifter fortalte at kraftkrevende industri var i en akutt strømpriskrise som krevde umiddelbare krisetiltak, så økte marginene i bransjen.
- Oljeselskapene fikk milliarder i skattelette for å berge norske arbeidsplasser. NRK har vist hvordan oljeskattepakken ble fulgt av en stor økning i innleide arbeidstakere, der over halvparten var fra utlandet.
- Høsten og vinteren 2020 gikk nesten halvparten av pengene fra koronakompensasjonsordningen for næringslivet til fem bedrifter.

Ingen av forholdene NRK har avdekket har vært kjent for myndighetene eller politikerne som har hatt ansvar for ordningene. Etter NRKs saker ble koronastøtten endret, bedrifter varslet at de skulle betale tilbake millioner i strømstøtte og regjeringen har signalisert at de vil evaluere strømstøtten til husholdningene.

Det har vært bred politisk støtte bak disse krisepakkene. Partiene som har stått bak pakkene har i liten grad ønsket å kritisere dem, og det har vært vanskelig å få politikere i tale om funnene.

I utformingen av nye krisepakker, er det gjort grep for å adressere svakheter NRK har avdekket. Selv om det er vanskelig å trekke en direkte linje til tidligere saker, så har staten i senere tid vært tilbakeholden med å gi nye krisepakker, for eksempel til kraftkrevende industri. Samtidig har diskusjonen gått om hvor aktive staten skal være i næringspolitikken, og hvorvidt det er mulig å treffe målene i slike ordninger.

1.1 Organisering og metode

Prosjektet har vært et samarbeid mellom Gravegruppa og Økopol i Nyhetsdivisjonen og Undersøkende redaksjon i NRK Vestland. Sakene er publisert fortløpende siden vinteren 2021.

Sakene er basert på databaser vi har satt sammen selv og analysert i programmeringsspråket Python og statistikkprogrammet R, med støtte fra kunstig intelligens (KI) fra ChatGPT. Åpenhetsloven er brukt for å få oversikt over innleid arbeidskraft i oljeleverandørbedrifter. For å gi samtidig imøtegåelse og kvalitetssikre tall, har vi brukt store ressurser på dialog med alle omtalte bedrifter, myndigheter og politikere.

Krisepakkene som er undersøkt er veldig forskjellige, og de har derfor krevd ulike metodiske tilnærminger. Denne rapporten redegjør for undersøkelsene av de ulike krisepakkene i egne kapitler. Hvert av kapitlene starter med hypotesene arbeidet er basert på, før det redegjøres for metode, funn, etiske utfordringer, reaksjoner og konsekvenser.

2.0 Krisepakke: Strømstøtten til husholdningene

Da regjeringen la frem strømstøtten til husholdningene, var målet deres å hjelpe vanlige folk (i trekkfulle hus). Selv om støtten dekket langt mer enn husholdningers gjennomsnittsforbruk, sa finansminister Trygve Slagsvold Vedum (Sp) at det ikke var snakk om noe "luksusforbruk". Stemte dette?

Undersøkelsene av strømstøtten til husholdningene startet med tre hypoteser: At de som tjente best fikk mest i støtte, de som tjener mest har redusert strømforbruket minst og at folk har spart mindre på strømmen når strømstøtten har blitt mer sjenerøs.

2.1 Forespørsler kan gi mer enn innsyn

For å teste hypotesene, måtte vi ha innsyn i data som viste husholdningenes strømforbruk- og støtte. Erfaringsmessig er det smart å ta kontakt før du sender en stor innsynsbegjæring. Dette for å sikre at innsynsbegjæringen er presis. Er den ikke presis, risikerer du at det blir brukt mye ressurser på å samle inn informasjon som ikke gir svarene på det du lurer på.

NRK tok derfor kontakt med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), og fortalte hva vi ønsket å undersøke. De bekreftet at de hadde tilgang på tallene vi ønsket, og de var positive dele dem. I stedet for at vi sendte en innsynsbegjæring, ønsket de et møte for å utforme en uformell bestilling. Det gjorde det lettere å ha en dialog om hva NRK ønsket, og hva NVE kunne hente ut. Det gjorde også at en innsynsbegjæring om sammenstilling av informasjon etter offentlighetsloven § 9 ikke ville blitt avslått, med henvisning til at etterspurt informasjon ikke kunne sammenstilles med enkle fremgangsmåter.

Dess mer detaljerte tallene er, jo flere enheter kan statistikkanalysene bygges på. Det styrker analysene. Neste spørsmål var derfor hvor detaljerte tall NVE kunne dele. På forhånd var det ikke realistisk å få tall på husholdningsnivå, da det ville bryte med personvernet.

NRK ba derfor om tall på postnummernivå. Så lenge enkelthusholdninger ikke kunne identifiseres, var NVE positive til dette. Med henvisning til Skatteetatens praksis om at enkeltindivider som hovedregel er tilstrekkelig anonymisert når et utvalg har mer enn ti personer, foreslo vi dette som grense. NVE gikk med på dette.

For to av hypotesene måtte vi sjekke om inntekt og nivået på strømstøtten hang sammen med endringer i husholdningenes strømsparing. Vi ba derfor om data pr. måned. NVE ga tall fra januar 2021 til juli 2023, siden det var de eldste og nyeste tallene som var tilgjengelige.

Neste skritt var innhenting av inntektstall. NRK har fra før en database med skattelister, som ble brukt for å regne ut snittinntekt pr. postnummer.

2.2 Databehandling med ChatGPT

Med tallene i hus, måtte de settes sammen i en database. Siden alle datasettene hadde tall knyttet til postnummer, kunne datasettene sammenkobles maskinelt med dette som nøkkel.

Sammenslåingen ble gjort i KI-verktøyet ChatGPT4. Fordelen med ChatGPT4, er at du ikke trenger å kode selv. Sammenslåingen ble gjort ved å laste opp datasettene og skrive kommandoen: «Slå sammen datasettene etter postnummer og gi meg en Excel-fil». ChatGPT ble også brukt for å endre formatet på datasettet

fra langt til bredt format, som var nødvendig for statistikkanalysene som skulle gjøres.

ChatGPTs mål er å løse oppgavene som gis. Ulempen da er at upresise kommandoer eller feilformateringer i datasett gjør at tjenesten kan finne løsninger som gir feil svar. I tillegg, er ChatGPT kjent for å såkalt hallusinere. ChatGPT kan med selvtillit presenterer plausible svar som høres riktig ut, men er ukorrekt. Etter sammenslåingen ble det tatt stikkprøver, der det ble bekreftet at postnumrene hadde fått riktige inntekts- og strømtall.

En fare med ChatGPT, er at upublisert materiale lastes opp på eksterne servere. I NRKs retningslinjer åpnes det for at KI kan brukes redaksjonelt, så lenge opplysningene som lastes opp ikke er sensitive. Da dataene våre ikke inneholdt personopplysninger og var innhentet fra offentlige instanser, var dette innafor retningslinjene.

Tallene for strømforbruk- og støtte var samlede tall for postnummeret. Vi måtte regne ut gjennomsnittlig strømstøtte- og forbruk.

Først prøvde vi å dele tallene på antall skattytere. Gjennomsnittsverdiene viste flere postnummer med unaturlig høye verdier. For å sjekke om dette stemte, kontaktet vi NVE. De forklarte at det ikke nødvendigvis er sammenheng mellom antall skattytere og strømkunder. For å få et presist mål på gjennomsnittlig støtte og forbruk, delte de data på antall strømmålere pr. postnummer. De nye snittberegningene ga langt færre ekstremverdier.

2.3 Regresjonsanalyse – sammenhenger i store datasett

Neste skritt var statistikkanalysene. Et kraftig verktøy for å analysere sammenhenger i store datasett, er regresjonsanalyser. Dette er analyser som viser om variabler henger sammen statistisk, og hvor tydelig sammenhengene er. Variabler vil si tallverdier knyttet til et bestemt forhold, eksempelvis hvor mye noen har fått i strømstøtte på et postnummer eller hva de tjener.

En risiko med regresjonsanalyser, er *spuriøse sammenhenger*. Det betyr at du egentlig måler bakenforliggende forhold. Et tenkt eksempel er at folk som tjener mest bor i kaldere områder. Da vil noe av sammenhengen mellom inntekt og strømstøtte skyldes kaldere vær. For å unngå dette, trengte vi flere variabler som kunne påvirke strømforbruk- og støtte.

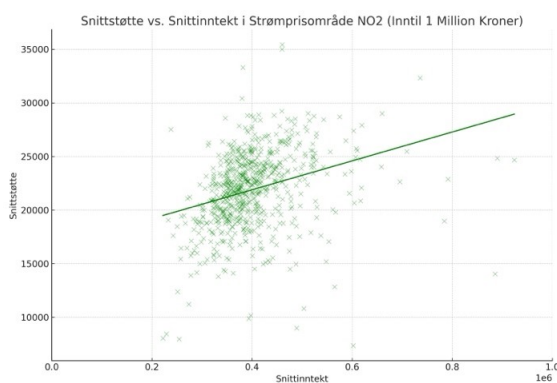
En viktig variabel var strømsone, det vil si de geografiske områdene av landet, der strømprisene er felles. Da strømforbruk henger sammen med strømprisene, la vi inn en variabel med gjennomsnittlig månedlig strømpris pr. strømprisområde fra Nordpool.

Strømforbruket varierer også med temperatur. Problemet med denne variabelen, var at tallene ikke finnes pr. postnummer. Etter anbefaling fra NVE brukte vi gjennomsnittstemperaturer pr. måned, med en målestasjon pr. Strømprisområde, hentet fra Meteorologisk institutt.

Den siste variabelen vi hentet inn, var kompensasjonsgrad, altså hvor stor del av strømregningen staten dekket.

2.3.1 Statistikkmetode 1: Minste kvadraters metode

Vår første hypotese var om de som tjente best fikk mest i strømstøtte. Hypotesen ble testet med minste kvadraters metode (OLS-analyse).

Figur 1: I grafen representerer hver prikk ett postnummer, med inntekt og strømstøtte på hver sin akse. Linjen i grafen tilsvare regresjonslinjen.

Dette er en regresjonsmodell som måler den statistiske sammenhengen mellom to eller flere variabler, ved å finne funksjonen til den rette linjen som best forklarer sammenhengen mellom variablene. Minste kvadraters metode kan ikke bruke variabler som varierer over tid. Siden strømstøttetallene var pr. måned, ble tallene for strømstøtte summert for hele perioden.

Fra før hadde NVE presisert at det kunne være enkelte feilmålinger. For å hindre at slike feil påvirket analysene, ble tunge uteliggere, altså postnummer med betydningsfulle statistiske avvik, tatt ut av analysene.

I analysen ønsket vi å se hva som påvirker hvor mye folk fikk i strømstøtte i et område. Dette ble testet opp mot snittinntekt. For å unngå at strømpriser og temperatur påvirket analysene, inkluderte vi variabelen strømprisområde. Analysene ble gjort i statistikkprogrammet R.¹

Analysene bekreftet at jo mer folk tjener, jo mer fikk de i strømstøtte. Funnet var signifikant på 1%-nivå, som betyr at er under 1 % sannsynlighet at sammenhengen

¹ NRK testet også regresjonsanalysene i ChatGPT. OLS-analysene ga samme resultater som i R, men at det må brukes med forsiktighet, siden tjenesten kan finne løsninger som gir feil svar. For å kvalitetssikre analysene, bør derfor ChatGPTs kode kontrolleres. Vår vurdering da, var at ChatGPT i liten grad forenklet arbeidet, sammenlignet med bruk av R. Skript for R er lagt ved.

skyldtes statistiske tilfeldigheter. Modellen forklarte 84,7 prosent av variansen i hvor mye folk får i strømstøtte, som betyr at modellen har høy forklaringskraft.

2.3.2 Statistikkmetode 2: Paneldatanalyse

De neste hypotesene var at de som tjente best reduserte strømforbruket minst, og at økt strømstøtte ga redusert strømsparing. Her kunne vi ikke bruke minste kvadraters metode, siden hypotesene ser på endringer over tid.

Datasettet vårt hadde enheter (postnummer) med observasjoner over tid (pr. måned). Dette kalles paneldata. Analyser av disse tallene krever en mer avansert form for regresjonsanalyse, og det finnes flere statistiske modeller å velge mellom. Overordnet kan paneldatamodeller måle effekten en variabel har i postnummeret, ellers så kan modellene måle effekten en variabel har mellom postnummer. Hva som var riktig i fremgangsmåte i vårt tilfelle, var ikke åpenbart.

Da datasettet ikke inneholdt sensitiv informasjon, kontaktet vi sosiologiprofessor Arild Blekesaune ved NTNU, for å få en vurdering av modellvalg. Ut fra hypotesene våre, anbefalte han en blandende effekter modell, som fanger opp effekter både i og mellom postnummer. Fordelen da var at vi kunne bruke variabler som varierte over tid i postnumrene, som strømpris og temperatur, og variabler varierte mellom postnummer, men ikke over tid, som strømprisområder. Ulempen med blandende effekter, er at det ikke er klart om vi måler variansen skyldes forhold i eller mellom postnummer.

Blekesaune hjalp også med skriptet, altså linjene med kode for å gjøre statistikkanalysene i R. Skriptet kjørte riktignok ikke med en gang. Ved å kopiere feilmeldingen og kodelinjene fra R til ChatGPT, ble kodene rettet, slik at analysene kjørte.

Den første hypotesen vi testet, var om de som tjener mest reduserte strømforbruket minst. Variabelen strømforbruk ble testet opp mot inntekt, temperatur, strømpris og strømprisområde.

Analysen bekreftet hypotesen, der sammenhengene var signifikante på 1%-nivå, og modellen hadde høy forklaringskraft. Funnet var solid.

Neste hypotese var at jo høyere strømstøtten ble, jo mer økte forbruket. Variabelen strømforbruk ble testet mot kompensasjonsgrad, temperatur, strømpris og strømprisområde.

Statistikkanalysen bekreftet at økt kompensasjonsgrad ble fulgt av økt forbruk. Modellen var solid, med høy forklaringskraft og variabler som var signifikante på 1%-nivå.

2.3.3 Case når tallene ikke strekker til

En svakhet i statistikkanalysene, var manglende data på boligstørrelse. Noen av inntektseffekten kan derfor være at folk som tjener mer kan bo i større boliger.

For å belyse dette, sammenlignet vi steder. Eksempelvis så vi at inntektene og strømstøtten var høyere i Holmenkollen enn på Rena, selv om begge stedene har høy andel eneboliger. Dette sannsynliggjorde at inntektseffekten ikke skyldtes boligstørrelse alene. Siden dette var basert på enkeltobservasjoner, kunne ikke dette generaliseres.

2.4 Reaksjoner: Forslag i Stortinget og evaluering

Etter alle analysene over kunne vi slå fast for publikum at rike områder fikk mer strømstøtte enn fattigere – og sparte mindre strøm. Da saken ble publisert, reagerte flere fra opposisjonen på Stortinget og akademiske miljøer, både på de sosiale utslagene ordningen ga og hvordan ordningens utforming påvirket strømforbruk. SV kom med et lovforslag til Stortinget, der strømstøtten ble lavere jo høyere forbruk folk har. MDG kom med forslag om et flatt tilskudd. Målet med begge ordningene var å gjøre det mer lønnsomt å spare på strømmen, samtidig som de som tjente minst skulle få mer støtte. Ingen av forslagene fikk ikke flertall på Stortinget.

Regjeringen signaliserte at de vil evaluere ordningen, hvis den forlenges utover 2024.

3.0 Krisepakke: Strømstøtte til næringslivet

Vinteren 2022 la Støre-regjeringen frem Energitilskuddsordningen for næringslivet, etter påtrykk fra LO og NHO. Ordningen ga bedrifter støtte til energieffektiviseringstiltak og strømregningen. Et mål med ordningen, var å hjelpe de mest utsatte bedriftene. For å unngå at støtten endte i lommeboka til eierne, hadde ordningen forbud mot utbytte og konsernbidrag.

Undersøkelsene av ordningen startet med to hypoteser: Bedrifter som klarte seg godt økonomisk fikk krisestøtte, og flere bedrifter har trosset regjeringens utbytteforbud.

For å sjekke hypotesene trengte vi å vite hva bedriftene hadde fått i støtte, og vi trengte regnskapene til disse bedriftene. Metodisk ville dette være nokså likt E24s saker om hvordan det gikk økonomisk med bedriftene som fikk koronastøtte.

3.1 Metoder for innsamling av regnskapsdata

Hvem som hadde fått strømstøtte, med organisasjonsnummer² og beløp, lå ute som Excel-fil på energitilsluddsordningen.no. Ingrediensen som manglet var bedriftenes regnskap.

For å få dette, ønsket vi et API som ga regnskapsdata. Et API er en tjeneste som muliggjør å hente ut store mengder data ved hjelp av programmering. Brønnøysundregistrenes API navngitt RegnskapsRegister-API så ut til å gi slike historiske data gratis og åpent.

Selv om API-et var såkalt "preview", var tjenesten flere år gammel og stikkprøver via [Swagger-dokumentasjon](#)³ så ut til å fungere utmerket. Så vi skrev et skript.

Skriptet tok alle organisasjonsnumre vi var interessert i og gjorde søk i RegnskapsRegister-API på årene 2019-2022. Etter skriptet hadde kjørt en stund så vi at API-et til Brønnøysundregistrene sendte svært ofte feil regnskap. Eksempelvis, ba vårt skript om regnskap for 2019, men fikk regnskapet for 2021 tilbake med en melding fra server om at alt var OK (HTTP 200). Da vi kontaktet Brønnøysundregistrene for å informere dem om feilen, fikk vi beskjed om at det var slik API-et skulle være. Dette var fordi historisk data er kun tilgjengelig via abonnent. Dersom man brukte API-et uten å være innlogget med gyldig abonnement, ville man få tilbake det nyeste regnskapet ved forespørsel om historiske regnskap. Et slikt abonnement kostet da 480.000 kroner.

Vi endte opp med å hente regnskapsdata fra API-et BizWeb, en tjeneste NRK abonnerte på. Fra BizWeb hentet vi også generell informasjon om selskapet, som antall ansatte, etableringsår og NACE-koder. NACE-kodene (næringskoder) er en EU-standard for klassifisering av virksomheter etter ulike økonomiske aktiviteter. Disse ble viktige for oss, da vi skulle sjekke hypoteser opp mot forskjellige næringer, som hvor mye strømstøtte som gikk til eiendomsutleiere.

Kodeverktøyene vi brukte var Jupyter Notebook og Pandas, som er laget for programmeringsspråket Python. Jupyter notebook egner seg til dataarbeid, fordi man kan fortløpende uttrykke premisser, valg og antagelser gjort i bearbeidingen av data. Ikke bare kan det brukes til å kommunisere arbeid til reportasjeleder eller kollega, men fungerer også som dokumentasjon til ettertid. Pandas fungerer ypperlig til å bearbeide og analysere data.

3.1.1 Metoder for digitalt samarbeid og kvalitetskontroll

² Organisasjonsnummer er en unik ID norske selskaper har. Organisasjonsnummer gjør det enkelt å gjøre søk og koble data med organisasjonsnummer som nøkkel enn bedriftsnavn.

³ Swagger er programvare API-utviklere bruker for å dokumentere og jobbe med API-er. Ofte blir denne dokumentasjon i en eller annen form gjort tilgjengelig for andre. Dersom man snubler over en Swagger-side til et API man er interessert i bør man lagre URL-en. Her kan man ofte kaste ball med API-et uten å skrive kode.

Selv datasett med høy kvalitet må kvalitetssikres. I arbeidet med strømstøttesakene satt økonomijournalistene Fredrik og Sophie i Oslo, mens datajournalistene Hannah og Thomas jobbet fra Bergen. For å sikre at de riktige dataene ble hentet inn, kvalitetskontroll av funnene og for å holde god fremdrift i prosjektet, var det viktig med tett dialog digitalt.

En annen viktig strategi som bidro til godt samarbeid og økt kvalitetssikring, var bruken av *parprogramming*. Det er når to personer sitter med *en* PC og jobber på samme kodesnutt. Dette er en utbredt metode blant utviklere, som øker kvaliteten på arbeidet og øker den såkalte bussfaktoren ⁴ i et prosjekt.

Etter at dataene var hentet fra BizWeb, ble de bearbeidet inn i et Excel-ark, slik at journalistene med økonomikompentansen kunne vaske dataene. For selv om datajournalistene hadde kvalitetssikret underveis i datainnsamlingen, var det viktig at noen med fagkunnskap så etter feilkilder.

Av de 3189 selskapene som fikk støtte, var det tilgjengelige regnskap for 2782 av selskapene. Det kom av at en liten andel av bedrifter ikke hadde levert regnskap på daværende tidspunkt, og at noen bedrifter, som enkeltmannsforetak, ikke har offentlige regnskap.

De manglende regnskapene betydde at vi kom til å få for lave tall på hvor andel bedrifter med overskudd fikk av støtten og hvor mange som hadde brutt forbudet mot utbytte/konsernbidrag. At vi hadde for lave tall, var det å foretrekke over at noen i ettertid kunne påvise at tallene våre var for høye. Videre utgjorde disse selskapene en liten andel av utvalget og mottatt støtte. Vi anså dette derfor ikke som en vesentlig feilkilde.

Enkelte selskapers regnskaper var i euro eller dollar. For disse selskapene er regnskapstallene regnet om til norske kroner ut fra gjennomsnittlig valutakurs i det gitte året.

For bedrifter i konsern, har vi brukt regnskapene til datterselskapene, da datterselskapene var juridisk mottaker av støtten. De, ikke konsernet, var omfattet av utbytteforbudet.

3.2 Funn: Gikk med overskudd og brøt forbud

Vår første hypotese, var at mange av bedriftene som fikk krisestøtte egentlig klarte seg godt økonomisk. Vi definerte "klare seg godt" som bedrifter med overskudd, etter strømstøtte. Grunnen til at vi ikke brukte overskudd *før*

⁴ *Bussfaktoren* er det minste antall personer som må «bli påkjørt av en buss», før prosjektet får problemer. Problemene kommer fordi personer med sentral kunnskap blir borte.

strømstøtte, var at bare deler av strømstøtten var direkte kontantutbetalinger. Mesteparten av strømstøtten var tildelinger til energieffektivisering.

Analysene viste at to tredjedeler av bedriftene som fikk støtte, hadde overskudd. Disse bedriftene fikk 1,8 av de 2,8 milliardene som ble gitt i støtte. Hypotesen vår var bekreftet.

I datasettet vårt var det informasjon om utbytte og konsernbidrag. Over 170 bedrifter som hadde mottatt strømstøtte, stod oppført med utbytte/konsernbidrag, tross forbud mot dette. Det bekreftet den andre hypotesen vår.

3.2.1 Metode: Imøtegåelse som kvalitetskontroll

For å stille selskapene til ansvar, ønsket vi å omtale selskapene som hadde tatt ut størst utbytter/konsernbidrag. Her var det avgjørende å kontakte selskapene før vi omtalte dem, både for samtidig imøtegåelse og kvalitetskontroll av tallene.

De fleste selskapene vi kontaktet erkjente at de hadde gjort feil, og at de enten ville betale tilbake tilskuddet eller pengene de hadde gitt til eierne. Tre av selskapene vi kontaktet sa at de ikke hadde gitt utbytte eller konsernbidrag. Gjennom dialog med selskapenes revisorer ble det sannsynliggjort at det var feilregistreringer i de offentlige regnskapene, som kom av feilinnlesinger da regnskapene ble lest inn hos Altinn. Disse selskapene ble tatt ut av NRKs tallgrunnlag.

Dialogen med de 12 bedriftene NRK kontaktet tok lang tid. Flere av bedriftene svarte ikke på NRKs spørsmål, før etter flere henvendelser på e-post og/eller telefon. Å kontakte de resterende 160 bedriftene som stod registrert med utbytte eller konsernbidrag var alt for arbeidskrevende til at dette var hensiktsmessig. Det gjorde at vi tok forbehold om at det var inntil 170 bedrifter som hadde brutt utbytteforbudet, i stedet for å ha et eksakt tall.

3.3 Reaksjoner: Stram pengebok

Analysene resulterte i saken hvor vi kunne vise at inntil 171 bedrifter hadde både mottatt støtte og utbetalt utbytte eller konsernbidrag, tross forbud. Flere av bedriftene NRK kontaktet, sa at de enten ville betale tilbake/frasi seg feilaktig tildelt støtte, eller tilbakeføre utbytte/konsernbidrag.

Kvaliteten på stikkprøvekontrollene av utbytte-/konsernbidragsforbudet, og hvorfor kontrollene ikke ble basert på databaserte kontroller av bedriftenes regnskaper, ble det satt spørsmålstegn ved etter NRKs gjennomgang.

Fra høyresiden politisk, og fra en rekke forskere, ble det satt spørsmål ved verdien av utbytteforbudet, siden eierne kunne ta ut utbytte senere år, eller at eierne kunne ta opp lån direkte hos bedriften eller hos banken med pant i aksjene.

Regjeringen fikk også kritikk fra Høyre for at kravene som ble satt i ordningen gjorde at bedrifter som slet økonomisk ikke hadde midler til å søke strømstøtte. Det kom av at bedriftene måtte ta deler av regningen for energieffektiviseringstiltakene, noe som krevde kapital.

Etter NRKs saker av slo olje- og energiminister Terje Aasland (Ap) i E24 ønsket fra interesseorganisasjoner om mer penger til energieffektivisering hos bedrifter, med henvisning til at: "Jeg vil ikke komme i en situasjon hvor vi bruker fellesskapets penger til å subsidiere de som har god råd og på egen hånd kan gjennomføre energieffektiviseringstiltak."

3.4 Oppdagelse: Kraftkrevende industri og kravene om strømstøtte

Med strømstøttesakene hadde vi det metodiske grunnlaget for å undersøke griskflasjon, altså hvilke bedrifter og næringer som har skrudd prisene mer opp enn kostnadsveksten.

Alt vi trengte var alle regnskapene som var levert de siste årene.

Dette gjorde at vi kunne analysere næringers økonomiske utvikling, tall som ikke finnes offentlig. Disse analysene ga et uventet funn: Samtidig som kraftkrevende industri slo alarm om strømprisene og ba om krisestøtte, økte sektoren marginene og overskuddene. Det til tross for en rekke utspill fra bedrifter og organisasjoner innen kraftkrevende industri, som sa det var akutt behov for krisehjelp.

3.4.1 Spissing av metode

Før vi startet datainnsamlingen, hadde vi et bakgrunns møte med SSB om hvilke variabler vi burde bruke for å analysere den økonomiske utviklingen i bedrifter og næringer, slik at vi kunne se hvem som hadde skrudd prisene mer opp enn kostnadsveksten.

SSB anbefalte oss å bruke driftsinntekter og driftsresultat, og bruke dette til å regne ut driftsmargin.⁵ Ulempen med å bruke driftsmargin, er at det ikke tar høyde for avskrivninger, nedskrivninger, renter og skatt. Fordelen er at driftsresultatet ikke blir påvirket av tidligere fremførbare underskudd, ekstraordinære nedskrivninger

⁵ (driftsresultat/driftsinntekter)*100

og hvordan en bedrift er finansiert. Med andre ord: Driftsmarginer er bedre til å måle bedriftenes verdiskapning.

Neste spørsmål var hvordan vi skulle gruppere bedriftene etter næring. Alle bedrifter er registrert med en NACE-kode, som viser hvilken næring bedriftens hovedaktivitet er i. NACE-kodene er strukturert med hovedgrupper og undergrupper. Eksempler på dette NACE-gruppe 24, som er produksjon av metaller, der undergruppe 24.10 er produksjon av jern, stål og ferrolegeringer, og hvor undergruppe 24.102 er produksjon av ferrolegeringer. SSB anbefalte å dele næringer inn på firesiffernivå (koder med fire tall), da femsiffernivå har flere grupper som er veldig små. For å se om 2022 skilte seg ut, valgte vi å undersøke tidsperioden 2012 til 2022.

Vi sendte en mail til BizWeb og ba dem gjøre et uttrekk fra deres databaser med variablene: "organisasjonsnummer", "regnskapsår", "driftsinntekter", "driftsresultat" og "næringskode". Skulle vi benyttet oss av BizWebs API-er selv, ville det kreve innhenting og sammenslåing av store mengder data fra to forskjellige API-er, noe som ville tatt lang tid.

I dataene fra BizWeb var NACE-kodene på femsiffernivå. Dette ble omgjort til firesiffernivå ved å fjerne det siste tallet i koden, slik at fire siffer stod igjen. Dette gjorde vi med en enkel kommando i Pandas, som ga en ny kolonne i datasettet med variabelen vi ønsket.

Da konsernregnskapene er en summering av alle underselskapenes tall, må enten konsernregnskapene eller datterregnskapene holdes utenom. Vi valgte å bruke datterselskapenes tall, da konsernene ofte har aktiviteter i mange bransjer. Et eksempel på dette er Hydro, som både driver med aluminiums- og kraftproduksjon. Ved å bruke datterselskaper kan disse aktivitetene skilles fra hverandre. BizWeb forsikret oss om at konsern ikke var inkludert i uttrekket de hadde gjort for oss.

3.4.2 Analyser av 3,6 millioner regnskap

Journalistene i Oslo skulle jobbe med datasettet i Excel. Problemet var Excels begrensning på 1.048.576 rader, mens datasettet vårt hadde 3.643.657 rader.

Løsningen var å endre datasettet fra "langt" til "bredt" format. Det vil si at vi istedenfor å ha en rad per regnskapsår per bedrift, lagde kolonner for hver variabel for hvert år. Hver bedrift trengte da én rad i stedet for 11. Vi endte opp med 567.953 rader, godt innenfor grensen til Excel. Til dette brukte vi Python, Pandas-biblioteket og en funksjon kalt "pivot_table".

Regnskapstallene fra BizWeb har høy kvalitet. Det er likevel viktig å kvalitetssikre datasettet. Vi oppdaget 564 tilfeller hvor bedrifter hadde samme regnskapsår registrert flere ganger. Forklaringen var at noen bedrifter hadde levert mer enn ett regnskap pr. år. Vi droppet alle regnskapene utover den første registreringen, for å unngå dette problemet. Dette anså vi som en liten feilkilde, da dobbeltregistreringene utgjorde 0,015% av regnskapene.

For å analysere hvordan de ulike bransjene hadde utviklet seg, summerte vi regnskapene til bedriftene pr. NACE-kode på firesiffernivå. Dette gjorde vi i pivot-funksjonen i Excel. Deretter regnet vi ut driftsmarginene for bransjer samlet. Grunnen til at vi regnet ut driftsmargin på aggregert nivå, i stedet for et snittet av driftsmarginene til de enkelte bedriftene, var at små bedrifter får uforholdsmessig stor innvirkning for verdiene for hele bransjen, mens de store bedriftenes betydning blir for lav.

For å se hvordan bransjer hadde utviklet seg, så vi på differansen mellom bransjens samlede marginer og driftsresultat mellom år.

3.4.3 Kommenterte ikke, gikk til lokalavisen

Etter dette arbeidet kunne vi publisere saken om at kraftkrevende industri faktisk økte driftsmarginene i den perioden de ropte på krisehjelp. Før publisering kontaktet vi arbeidsgiverorganisasjonen Norsk Industri, som hadde ledet an i mange utspill om kraftkrevende industris behov for krisestøtte. Vi brukte flere dager på å få en uttalelse fra dem, for å høre hvordan de vurderer krisesituasjonen gitt de gode resultatene i kraftkrevende industri. Vi kontaktet også aluminiumsprodusenten Alcoa, som hadde bedt om krisehjelp ved flere anledninger. Samtidig visste regnskapet for 2022 at de hadde et overskudd på over 2,5 milliarder kroner.

NRK prøvde over flere dager å få en uttalelse fra Alcoa, som svarte at de ikke hadde anledning til å kommentere saken. Vi valgte likevel å ta dem med i saken. For å nyansere saken, tok vi med informasjon om at Alcoa har produksjonssteder på Lista, hvor strømprisen er høy, og i Mosjøen, der strømprisene har vært lave.

Etter publisering kritiserte Alcoa NRKs sak i avisen Lister24 og på egen Facebook-side, uten at de kunne påvise feil. Næringsdepartementet har ikke latt seg intervjuet i saken, tross flere henvendelser.

4.0 Krisepakke: Oljeskattepakken

Etter at oljeprisen stupte ved koronapandemiens utbrudd, ble investeringer satt på vent. Tradisjonelt har politikerne sikret ansatte med inntektssikring i form av

dagpenger og permitteringsordninger. Stortinget ga nå oljeselskapene skattelette i tillegg, for å få investeringer i gang igjen. Oljeindustrien fikk i pose og sekk.

Målet var å berge faste, norske arbeidsplasser i leverandørindustrien – de som tilbyr tjenester til oljeselskapene. Men hvordan traff oljeskattepakken dette målet?

Hypotesen var at oljeskattepakken ble fulgt av vekst av innleide arbeidere fra utlandet. Dette var basert på den kraftige aktivitetsveksten som kom fra kombinasjonen av oljeskattepakken og kraftig vekst i oljeprisene.

4.1 Metode: Åpenhetsloven

For å få svar på hypotesen, trengte vi å vite hva som skjedde med antall innleide hos de største leverandørselskapene. Men dette finnes det ikke offentlige tall på.

For å få disse tallene, ville vi teste åpenhetsloven. Loven skal fremme «fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold», og «bidra til å sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomhetene håndterer negative konsekvenser på disse områdene.»

Vi skrev et informasjonskrav, hvor vi argumenterte for at antall innleide var omfattet av loven, da dette er en sårbar gruppe i arbeidslivet. Videre argumenterte vi for at antall innleide var vesentlig informasjon for å sikre åpenhet om aktsomhetsvurderingene bedriftene er forpliktet til å gjøre iht. loven. I informasjonskravet ba vi om kvartalsvise tall fra 1.1. 2019 til nærmeste tilgjengelige dato, med antall innleide på statsborgernivå og med separate tall for deres utenlandske og norske virksomhet.

Da vi var usikre på hvordan selskapene ville stille seg til informasjonskravet, sendte vi det først Aker Solutions, den største leverandørbedriften i Norge. Selskapet stilte seg positive til å dele informasjonen, men ville ikke gi ut tall på statsborgernivå. Dette var ikke problematisk for NRKs del, da dette ikke var nødvendig for å belyse om oljeskattepakken traff på målet om redde norske arbeidsplasser. I dialogen med Aker Solutions, så vi at antall innleide i den utenlandske virksomheten ikke var vesentlig for det vi undersøkte.

Ut fra tilbakemeldingene fra Aker Solutions, sendte vi et justert informasjonskrav til de ni største leverandørbedriftene, etter Aker Solutions, målt etter omsetning. Der ba vi om antall innleide med norsk og utenlandsk statsborgerskap i den norske delen av virksomheten.

4.1.1 Forbrukertilsynet behandlet ikke klage

Flere av selskapene vi sendte informasjonskravet til, var usikre på hvordan de skulle forholde seg til henvendelsen. Dette ble ytterligere komplisert av at flere av selskapene er utenlandske, og at henvendelsene ble behandlet på selskapenes amerikanske hovedkontor. Flere av selskapene ba om videomøter, for å få mer informasjon om hvorfor vi ønsket disse tallene. Her var vi åpne på hva vi ønsket å bruke informasjonen til, og at vi allerede hadde fått tall fra Aker Solutions.

Kun DeepOcean ga tallene vi ba om. Begrunnelsen til de fleste var at de ikke anså antall innleide som informasjon de var forpliktet til å dele med offentligheten.

Da det ville være svært arbeidskrevende med klageprosesser mot alle som ga avslag, valgte vi å klage på avslaget fra Aibel. Håpet var at en klageprosess her kunne gi avklaringer om hvilken informasjon selskapene måtte gi. Grunnen til at vi valgte Aibel, var at de med god margin er Norges nest største leverandørbedrift målt i omsetning og antall ansatte, og at selskapets ledergruppe sitter i Norge. Da Aibel opprettholdt avslaget, klagde vi dette til Forbrukertilsynet.

Etter flere ukers behandlingstid, svarte Forbrukertilsynet at de “velger vi å ikke ta opp klagen din til behandling nå. Henvendelsen er imidlertid registrert, og vil inngå som grunnlagsmateriale i vurderingen av hvilke saker vi bør ha fokus på fremover.” Forbrukertilsynets begrunnelse var at de hadde en stor arbeidsmengde, og at de i stor grad behandler klager innenfor en bransje eller på forskjellige problemstillinger samlet.

4.2 Metode: Intervjuforespørsel ga tallene

Ambisjonen da vi startet med å samle inn innleietallene, var å lage en sak om leverandørbransjen, ikke enkelt-selskap. Uten en avklaring fra Forbrukertilsynet, var det vanskelig å få alle tallene vi ønsket. Likevel ga tallene åpningen vi trengte.

Gjennom sommeren og tidlig høst ba vi Aibel en rekke ganger om et intervju om hvorfor de ikke delte tilsvarende tall som Aker Solutions hadde gjort. Etter å ha behandlet forespørselen i toppledergruppen, delte Aibel til slutt innleietall. Problemet var at tallene kun var pr. år. Dette støttet likevel bildet vi hadde fått fra Aker Solutions og DeepOcean, som var stort omfang av innleide etter oljeskattepakken kom på plass, og at mange av de innleide var utenlandske.

Vi hentet også inn tall for antall på fast ansatte fra Brønnøysundregistrene, for å se i hvilken grad oljeskattepakken berget faste arbeidsplasser, og hvor stor andel av arbeidsstyrken som er innleide. Da det var usikkerhet rundt tallene i Aker Solutions, fikk vi egne tall fra dem. Disse tallene viste at det først og fremst var innleide, ikke fast ansatte, som økte etter oljeskattepakken ble vedtatt.

Fra NRK sendte det første informasjonskravet til Aker Solutions 22.2.23, til saken ble publisert, tok det ni måneder. Grunnen til at det tok så lang tid, var en

langvarig dialog med selskapene som ikke ga innsyn, lang saksbehandlingstid hos Forbrukertilsynet og at det tok lang tid å få intervju med selskapene.

4.3 Reaksjoner: Tok selvkritikk

Arbeidet ga saken om at oljeskattepakken, som skulle redde norske arbeidsplasser, resulterte i innleie av utenlandsk arbeidskraft og store overskudd. Dette er første gang offentligheten får innsyn i antall innleide, med et skille mellom norske og utenlandske statsborgere, med grunnlag i åpenhetsloven.

I Arbeiderpartiet erkjente de at oljeskattepakken ikke var perfekt. Etter publiseringen gjentok Høyre-leder Erna Solberg at oljeskattepakken ble for raus. Sp svarte på kritikken ved å poengtere at oljeskattepakken ble strammet inn med dem i regjering.

5.0 Krisepakke: Koronakompensasjonsordningen

Etter koronapandemiens utbrudd, ble det raskt laget en støtteordning til næringslivet. Målet var å berge levedyktige bedrifter.

I utgangspunktet var kriseordningen fra Finansdepartementet lån til bedrifter, mens ansatte skulle sikres med dagpenger om de ble permitterte. Dette er i utgangspunktet en rasjonell ordning for levedyktige bedrifter med midlertidig pengetrøbbel, som er i stand til å tilbakebetale pengene senere.

Men Stortinget endte med å gi bedriftene rene pengeoverføringer. Støtteordningen hadde en maksgrænse på 80 millioner kroner i måneden, som en enkeltbedrift kunne få i krisehjelp.

Vi jobber ut fra dette med to hypoteser:

- En stor andel av støtten gikk til noen få, store bedrifter.
- Bedrifter fikk krisepenger, tross av andre gode muligheter til å få lån for komme seg gjennom krisen.

5.1 Sammenlåing til konsern

Hvem som hadde fått hva i støtte lå i et åpent regneark hos Brønnøysundregistrene, som da forvaltet ordningen.

Flere av de største bedriftene inngikk i konsern, der flere selskaper fikk støtte. Vi slo derfor sammen støttebeløpene fra datterselskaper til konsernnivå. Vi gjorde dette for de største selskapene, da hypotesen vår kun omfattet de største selskapene.

Flere av konsernene har kompliserte strukturer. Det kan derfor være at noen konsern har datterselskaper som fikk støtte, men som ikke ble med i NRKs

oversikt. Dette betyr at disse selskapene kan ha fått mer støtte enn NRK la til grunn. Vi anså det som mindre problematisk hvis vi underdrev andelen de store hadde fått, enn motsatt.

Da dette var gjort, så vi at fem selskaper/konsern skilte seg ut: Hotellkjedene Nordic Choice/Strawberry og Scandic og rederiene Hurtigruten, Color Line og PGS. Vi kunne publisere at disse selskapene fikk nesten halvparten av all støtte som var tildelt i perioden vi undersøkte.

5.2 Metode: Eksterne beregninger

Etter publisering ble NRKs sak kritisert, med henvisning til at det var rimelig at disse selskapene fikk mye støtte, da de uansett hadde skattet mye. Men stemte dette?

I regnskapene til disse selskapene så det ut som om de hadde skattet mye mindre de siste årene enn de fikk i krisehjelp. Men regnskapene ga bare en indikator, de viste ikke faktisk betalt skatt. Kompliserte konsernstrukturer gjorde dette arbeidet enda vanskeligere.

I andre saker hadde vi intervjuet forsker Ole-Andreas Næss ved NHH. På forespørsel fra NRK regnet han ut hvor mye de største selskapene/konsernene hadde betalt i skatt de siste årene.

Fra 2015 til 2019 hadde de fem selskapene som fikk mest støtte betalt 333 millioner i skatt, ifølge Næss' beregninger. Til sammenligning hadde disse selskapene da fått 1,4 milliarder kroner i krisestøtte. Disse tallene ble kryssjekket opp mot Skatteetaten, for kvalitetskontroll.

For å kvalitetssikre tallene og få en kommentar, sendte NRK beregningene til selskapene som ble omtalt. Flere av selskapene bekreftet tallene, andre sa at de ikke hadde til anledning til å sjekke tallene, mens noen bestred tallene. For selskaper hvor det var usikkerhet om hvor mye de hadde betalt i skatt, oppga vi tallene selskapene mente at var riktig. Unntaket var Strawberry, hvor kryssjekken med Skatteetaten indikerte at beregningene fra Næss var korrekte. For åpenhets skyld oppga vi i saken også tallet Strawberry mente var riktig.

5.3 Utleierne som kunne skaffet seg lån

Én ting var hvilke bedrifter som mottok mest støtte. Noe annet var hvilke næringer som fikk støtte, tross gode lånemuligheter til å komme over kneika.

Hypotesen var at enkelte næringer fikk krisepenger, på tross av gode muligheter til å få lån.

En begrunnelse for at staten ga pengeoverføringer, var at ikke alle bedrifter kunne låne penger. For eksempel kunne ikke bakeren pantsette hvetemelet. Det ga ikke

bankene økonomisk sikkerhet, hvis bakeren ikke betalte ned lånet. Tross begrunnelsen, stilte ordningen kun krav om omsetningssvikt, uavhengig av egenkapitalen bedriften kunne stille som sikkerhet.

5.3.1 Metode: Søk i webarkiv

Vi måtte skaffe oss oversikt over støttemottakerne, for å se hva slags bedrifter som hadde fått statsstøtte, tross gode lånemuligheter. Overraskelsen var stor da vi gjenkjente navn på flere store boligutleieryrettet mot privatpersoner. Renten var historisk lav, og boligprisene skjøt i været under korona. Det var gode tider å være boliginvestor.

For å få oversikt over bransjen, filtrerte vi på NACE-koder og summerte støttebeløpene i Excel. Det viste at over 600 millioner i 2020 gikk til bedrifter som drev under næringskoden utleie av fast eiendom.

Vi lurte på hvorfor de fikk støtte, for folk måtte ha et sted å bo, også under pandemien.

Flere av støttemottakerne i bransjen hadde hjemmesider eller benytter utleiemeglere. Et søk på nettsidenes historikk i web.archive.org viste at uvanlig mange leiligheter var ledige, uten at prisene var satt ned.

Hvorfor ble ikke prisene satt ned for å sikre inntekter i krisen? Dette måtte vi snakke med bransjefolk om.

5.3.2 Kilder i bransjen

Én bransjeveteran fortalte hvor gunstig kompensasjonsordningen var for utleiery. Den dekket 80 prosent av utgiftene til inntil 9 prosent rente og fellesutgifter på alle leilighetene. Men da måtte omsetningsnedgangen være på minst 30 prosent.

For å nå denne terskelen, ville det være mer lønnsomt å la være å leie ut enn å sette ned prisen eller selge boliger. Flere i bransjen hadde snakket om ordningen, og de holdt bevisst inntektene nede, ifølge bransjeveteranen. Dette gjorde kilden selv.

Kunne det stemme at ordningen var innrettet slik at det kunne være lønnsomt for utleiery å la være å sette ned prisene eller å kvitte seg med boliger for å få inn salgsinntekter?

Ved hjelp av kompensasjonsordningens oversikt over bedriftenes omsetning, kunne vi regne ut hvor store omsetningsfall utleiery hadde. Vi undersøkte også årsregnskaper, konsernstruktur og tinglysninger i eiendomsregisteret, for å kartlegge eiendeler, omsetning og lånemuligheter. Det var viktig for å undersøke

om det var rasjonelt å holde leieprisene oppe, for å få penger fra kompensasjonsordningen.

En banksjef fortalte åpent at utleiere kunne tjene på å la leiligheter stå tomme, og at utleierne fint kunne fått kriselån i bankene. Koronastøtten sa han at kunne påvirke prisene i både leie- og bruktboligmarkedet i Oslo.

Vi tok så kontakt med flere utleieselskap, men e-poster med spørsmål ble ubesvart. Utleierne la på røret straks vi stilte spørsmål om koronastøtten. En lovte å ringe opp igjen, men vi hørte aldri noe igjen.

Vi fattet spesielt interesse for én av de største støttemottakerne, Bjørvika Apartments. De hadde en rekke ledige leiligheter i Oslo sentrum ute for mellom 20.000 og 35.000 kroner i månedsløse, i et svært krevende leiemarked. Da vi regnet på omsetningsnedgangen, var selskapet 55.000 kroner i leieinntekter fra å miste 2 millioner i koronastøtte i måneden.

Selskapet avviste enhver manipulasjon av inntektene for å komme under støtteordningen. Selv om vi ikke kunne påvise at inntektene var styrt for å få millioner fra kompensasjonsordningen, mente vi at det var viktig informasjon for å vise at det var en rasjonell forretningsstrategi.

5.4 Reaksjoner: Strammet inn

Etter NRKs publiseringer av sakene om utleiemarkedet kom det reaksjoner fra både opposisjonen og posisjonen på Stortinget, både på fordelingen av koronamidlene og på at utleiere med tomme boliger fikk støtte. Leietakere ble spesielt provosert, og en demonstrasjon ble holdt utenfor Stortinget.

Regjeringen og Stortinget valgte også å endre koronaforskriften, for å adressere at en så stor andel av fellesskapets midler hadde havnet hos fem bedrifter. Maks grensen bedrifter kunne få i støtte ble justert ned, først på vinteren og så igjen påfølgende høst.

6.0 Konsekvenser

En viktig del av prosjektet har vært å gi en mer opplyst offentlig debatt om hvordan titalls milliarder av fellesskapets penger virket gjennom ulike kriseordninger til særinteresser i samfunnet. Etter NRKs saker har følgende skjedd:

Strømstøtten til bedrifter:

- Flere bedrifter vil betale tilbake millioner i strømstøtte eller utbytte/konsernbidrag, etter å ha brutt forbudet mot utbytte/konsernbidrag i Energitilskuddsordningen.

- Politisk er det stilt spørsmål ved kontrollen av forbudet mot utbytte/konsernbidrag gjennomføres med stikkprøver, ikke systematiske/tekniske kontroller.
- Etter NRKs saker om strømstøtten til bedrifter har olje- og energiminister Terje Aasland (Ap) i E24 avslått ønsker fra interesseorganisasjoner om mer penger til energieffektivisering, med henvisning til at “Jeg vil ikke komme i en situasjon hvor vi bruker fellesskapets penger til å subsidiere de som har god råd og på egen hånd kan gjennomføre energieffektiviseringstiltak.”

Strømstøtten til husholdningene:

- Olje- og energidepartementet har signalisert at de skal evaluere hvordan strømstøtten til husholdningene er innrettet, hvis den forlegnes utover 2024.
- Støre-regjeringens budsjettpartner, SV, har etter NRKs saker lagt frem et alternativt forslag for utforming av strømstøtte til husholdningene i Stortinget. Det samme har MGD. Disse forslagene fikk ikke flertall.

Oljeskattepakken:

- For første gang har offentligheten fått kunnskap om bruk av innleide arbeidere i bedrifter, ut fra åpenhetsloven.

Kompensasjonsordningen under koronapandemien:

- Kompensasjonsordningen til næringslivet under koronapandemien ble endret i to omganger, slik at de største selskapene ikke kunne få like mye tilskudd.
- Da strømstøtten til næringslivet ble utformet, var grensen for hvor mye hver bedrift kunne få 5 millioner, mot 80 millioner kroner pr. måned i kompensasjonsordningen under koronapandemien.

Generelt:

- Utover 2023 ba igjen industrien om krisehjelp. Gjennom mektige bransjeorganisasjoner ba bedriftene om mer strømstøtte, kraftkrevende industri ba om en egen krisepakke og boligbransjen ba om statlig hjelp. Ingen av bransjene fikk krisehjelpen de ba om.
- Parallelt med publisering har debatten gått om hvor treffsikker statlig støtte er for å sikre arbeidsplasser og næringsutvikling. En debatt som peker framover og er tematisk beslektet, er om staten skal bidra til risikoavlastning, altså subsidier, for grønne prosjekter som batterifabrikker. Dette argumenter blant annet NHO for. Politikerne, blant annet Jan Christian Vestre (Ap), har dreid retorikken i retning av å være mer tilbakeholden. I november 2023 uttrykte han skepsis til å plukke vinnernæringer.

7.0 Vedlegg

Publiserte saker:

3.februar 2021:

- NRK.no: [Fem selskaper deler nesten halvparten av koronastøtten](#)
- NRK.no: [Kredittverdighet som Kongo: Fikk 284 mill. i koronastøtte](#)
- Nyhetsmorgen/Dagsnytt - NRK Radio: [Får halvparten av koronastøtten](#)

17. Februar 2021:

- NRK.no: [Utleiere med tomme boliger får koronastøtte](#)

18. februar 2021

- NRK.no: [SV vil kaste boliginvestorer fra kriseordning](#)
- Nyhetsmorgen/Dagsnytt - NRK Radio: [SV vil ha utleiere ut av kompensasjonsordningen](#)

19. februar 2021

- NRK.no: [Enighet om ny krisepakke: Her er de nye forslagene](#)

25. februar 2021:

- NRK.no: [Utleier var 55.000 i leieinntekter fra å miste 2 millioner i koronastøtte](#)
- NRK.no: [NHH-beregninger: De betalte 333 mill. i skatt over 5 år – har fått 1,4 mrd. i støtte](#)
- Nyhetsmorgen/Dagsnytt - NRK Radio: [Får mer i kompensasjon enn de har skattet](#)

26. februar 2021:

- NRK.no: [Arbeidarpartiet krev lågare tak i koronastøtta – vil ha fokus på dei minste selskapa.](#)
- Nyhetsmorgen/Dagsnytt - NRK Radio: [De rødgrønne vil gi mindre støtte til de store selskapene](#)

7. september 2023

- NRK.no: [Bedrifter med overskudd fikk 1,8 milliarder i strømstøtte](#)
- Dagsrevyen – NRK TV: [Strømstøtte](#)

8. september 2023

- Nyhetsmorgen/Dagsnytt - NRK Radio: [Utleiere fikk store deler av strømstøtten](#)

9. september 2023

- NRK.no: [Ga eiendomsutleiere 1,1 milliarder i statsstøtte](#)

27. september 2023

- NRK.no: [Fikk 200 millioner i krisestøtte - ga penger til eierne](#)
- NRK.no: [SV refser utbytter etter strømstøtte: – Penger på avveie](#)
- Nyhetsmorgen/Dagsnytt - NRK Radio: [Fikk strømstøtte og trosset utbytteforbud](#)

20. november 2023

- NRK.no: [Oljeskattepakken ble fulgt av flere tusen utenlandske innleide og enorme overskudd](#)
- Dagsrevyen – NRK TV: [Oljeindustrien](#)

30. november 2023

- NRK.no: [De som tjener best, fikk mest strømstøtte](#)
- Dagsrevyen – NRK TV: [Strømstøtten](#)

1. desember 2023

- NRK.no: [SV ut mot regjeringa etter straumstøttefunn: – Akkurat dette vi åtvare mot](#)

- Politisk Kvarter – NRK Radio: Treff strømsøtta?

4. desember 2023

- NRK.no: Strømsøtta har økt forbruket - mener det finnes bedre løsninger
- Nyhetsmorgen/Dagsnytt - NRK Radio: Strømsøtta øker forbruket

5. desember 2023

- NRK.no: MDG vil gi familiar 40.000 i strømsøtte

22. desember 2023

- NRK.no: Inntil 170 bedrifter trosset regjeringens forbud – 27 har betalt tilbake

02. januar 2024

- NRK.no: 100 milliarder kroner: Krisepakken der de rike fikk mest
- Nyhetsmorgen/Dagsnytt: Krisepakken der de rikeste fikk mest

04. januar 2024

- NRK.no: Slo kriselarm – så gikk aluminiumsverket med milliardoverskudd
- Nyhetsmorgen/Dagsnytt - NRK Radio: Ikke krise for aluminiumsbransjen

Skript til R

```
# Hypotesene er:
# - Jo hoeyere inntektsnivaa det er i et omraade, desto mer faar de utbetalt i
stroemstoette
# - Jo hoeyere inntektsnivaa det er i et omraade, desto mindre reduserer de
stroemforbruket
# - Jo hoeyere stroemstoetten ble, jo mer oekte forbruket.

# Load necessary libraries
install.packages("readxl")
install.packages("car")
install.packages("plm")
library("readxl")
library("car")

# Assuming your data is loaded into a data frame called 'data'
rm(list=ls())
data <- read_excel("OneDrive - NRK/Strøm og regnskap/Strøm
husholdninger/stroemdata.xlsx")

# Fit the linear regression model on origin data
model <- lm(snittstoette ~ avg_nettoinntekt + Prisomraade, data=data)
summary(model)
nobs(model)

# Model without influential observations
cooksd <- cooks.distance(lm(Stoette_pr_husholdning ~ avg_nettoinntekt + Prisomraade,
data=data))
summary(cooksd)
# Cooksd: Values greater than 4/N (4/3272=0.00122249) may cause concern
# There are 32 cases with cooksd higher than 0.00122
# So we remove cases with high cookds
data <- subset(data, cooksd <= 0.0012)

# Fit the linear regression model on cleaned data
model_cleaned <- lm(Stoette_pr_husholdning ~ avg_nettoinntekt + Prisomraade, data=data)

# Display the summary of the regression model
summary(model_cleaned)
nobs(model_cleaned)

# Run mixed effects models
library(lme4)
datapanel <- read.csv2("~/Library/CloudStorage/OneDrive-NRK/Strøm og regnskap/Strøm
husholdninger/paneldatasett.csv")
install.packages("lmerTest")
library(lmerTest)
```

```

# Here you can avoid the warnings if you standardize the variables
# Rescale komp and avg_nettoinntekt, proceed with standardization
datapanel$komp <- scale(datapanel$komp)
datapanel$avg_nettoinntekt <- scale(datapanel$avg_nettoinntekt)

# Run the mixed effects model
# - Jo hoeyere inntektsnivaa det er i et omraade, desto mindre reduserer de
stroemforbruket
mixed_model_nettoinntekt <- lmer(forbr ~ avg_nettoinntekt + komp + temp + stroempris +
omraade + (1 | postnummer), data = datapanel)
summary(mixed_model_nettoinntekt)

# - Jo hoeyere stroemstoetten ble, jo mer oekte forbruket.
mixed_model_komp <- lmer(forbr ~ komp + temp + stroempris + omraade + (1 | postnummer),
data = datapanel)
summary(mixed_model_komp)

# Last model estimated with fixed effects to measure change from one month to the next
library(plm)
fixed_effects_model <- plm(forbr ~ komp + temp + stroempris, data=datapanel,
index=c("postnummer", "mnd"), model="within")
summary(fixed_effects_model)

```